

Posudek diplomové práce Žofie Nedbalové
Tabu a eufemizace v komunikaci českých Neslyšících

Výzkumem získané poznatky o tabu a eufemizaci v komunikaci českých Neslyšících zasazuje kol. Nedbalová do kontextu pragmalinguistiky; využívá přitom zvl. výklady o kooperačním principu (Grice) a o zdvořilosti (Leech, Brownová-Levinson). Vybrané zdroje diplomantka dílem cituje, dílem parafrázuje a – stejně jako relevantní odbornou literaturu o tabu a eufemismu – sououvztahňuje s cílem své práce, resp. je s rozvahou a účinně využívá.

V návaznosti na poznatky odborné literatury tak považuje nezdvořilost za ohrožení pozitivní tváře adresáta a mezi strategie, které ohrožení tváře umenšují, zařazuje (s. 18) „vyhýbání se tabuovým tématům a/nebo používání eufemismů při komunikaci o nich“ (tj. užívání takových slov/znaků, které nejsou tabu, ale kterými se vyjadřujeme o tabuizovaných tématech, s.33). I sám výčet tabuizovaných témat je opřen o poznatky existující odborné literatury, a to literatury vztahované k mluveným jazykům; výzkum kol. Nedbalové ale dokládá, že jde zřejmě o témata „obecně lidská“, jdoucí napříč slyšící a neslyšící kulturou. A nakonec: od existující odborné literatury se odvíjí i zaměření na to, jak ve (zdvořilé? „slušné“?) komunikaci o tabuizovaných tématech je / může být využito eufemismů. Eufemizace v těch okruzích, které výzkum mapuje, je doložena bohatým materiálem; materiál byl získán v polostrukturovaných rozhovorech a vycházel zvl. z intuitivní reflexe účastníků výzkumu (reflexe „citlivosti“ vybraných témat, reflexe povahy znaků v navozených situacích užitečných / neužitečných). V této souvislosti je třeba ocenit, že autorka jen nekopíruje už existující cizí výzkumy, jež se k tabu nějakým způsobem vztahují (a k nimž přistupuje mnohdy s jistým odstupem), ale zakládá postupy vlastní, které se – pokud mohu soudit – ukázaly jako efektivní: materiál výzkumem (zohledňujícím komunikační kontext) získaný je v práci (zase se zřetelem ke kontextu) popsán a analyzován (např. i pokud jde o konkrétní prostředky eufemizace v českém znakovém jazyce užívané) tak, že celek práce rozšiřuje poznatky o komunikaci českých neslyšících, zvl. o jednom z jejích aspektů.

Každé nové téma, resp. nový okruh odborného zájmu zákonitě vybízí k diskusi – to, že diplomová práce takovou diskusi inspiruje, považuji za její přínos, přinejmenším pro lingvistiku českého znakového jazyka.

K dalšímu ujasňování se tak nabízí několik okruhů problémů: Jak se má k sobě zdvořilost a slušnost (viz např. s. 87: o „slušných“ a „neslušných“ znacích)? Dále: V souboru pojmů /termínů vztahovaných k tabu („tabuizovaná skutečnost / tabuizovaný jev“ – „tabuová situace“ – „tabuový výraz“, tj. slovo/znak) figurují také „tabuové téma“ a „tabuový obsah“. Jak se k sobě vztahují? A nestálo by za to zařadit do výše uvedené „řady“ také „tabuový / tabuizovaný pojem“? Jak nahlédnout rozdíl mezi adjektivy „tabuový“ a „tabuizovaný“? Nebo rozdíl mezi eufemizačním prostředkem a eufemizační strategií (např. s. 29)? Hraje nějakou (jakou?) úlohu v produkci různých („slušných“ X „neslušných“) znaků indexikalnost?

To všechno jsou ale otázky pro další úvahy o daném tématu. Při obhajobě by se diplomantka mohla laskavě vyjádřit k tomu, jak by vymezila pojmy/termíny „neutrální / tabuový / slušný / vulgární“ výraz a jak chápe jejich vztah k tabuovým tématům (obsahům?). Užitečné by bylo také ujasnit, co se v této souvislosti rozumí neutrálním lexémem, jak se má onen „neutrální lexém“ k „bezpříznakovému znaku“ a jak se postavit ke znakům, u nichž „neutrální“ podoba nebyla zjištěna (s. 82: jeden znak PENIS jako eufemismus, druhý znak jako dysfemismus/vulgarismus). A ještě snad: jak chápat (s. 222) naznačené pojetí lexikálního významu – expresivní příznak je kladen „mimo“ něj?

Svou práci formuluje diplomantka jasně, srozumitelně, kultivovaně, v podstatě bez pravopisných, jazykových, stylizačních atd. nedostatků, ke čtenáři většinou vstřícně (větší vstřícnost by čtenář přivítal jen občas, např. pokud jde o vysvětlení užívaných indexů – nejlépe hned při jejich prvním výskytu, např. horní indexy „d“, „n“ na s. 32). Škoda je, že stejnou péči jako svým výkladům nevěnovala autorka také odkazům v textu a zvl. bibliografickým údajům zařazeným do seznamu literatury – zvláště ten by věru potřeboval důkladnou revizi.

Závěr: Žofie Nedbalová zpracovala ve své diplomové práci obtížné, i v zahraniční lingvistice málo pojednávané téma. Zpracovala ho, v opoře o existující relevantní odbornou literaturu s přehledem (a patřičným nadhledem) a v dostatečně širokých souvislostech jazykové a komunikační situace českých neslyšících. O zralosti diplomové práce svědčí mj. i její závěr, v němž se autorka práce nebojí pojmenovat ne úplnou nespornost / jednoznačnost / přesvědčivost některých svých zjištění a/nebo analýz a naznačuje cesty, kterými by se mohly další úvahy o předmětu jejího zájmu ubírat.

Diplomová práce Žofie Nedbalové *Tabu a eufemizace v komunikaci českých Neslyšících* splňuje – ba dokonce výrazně překračuje – požadavky na diplomové práce kladené a může být podkladem obhajoby.

Alena Macurová

3.6. 2018

Návrh klasifikace: výborně